

Prin activitatea desfășurată pentru redeşeptarea națională și emanciparea culturală a românilor bănățeni la începutul secolului al XIX-lea, Dimitrie Țichindeal se numără, alături de alți cărturari bănățeni contemporani cu el — Mihail Martinovici Roșu, Constantin Diaconovici Loga, Paul Iorgovici —, printre cei mai de seamă luptători pentru deșeptarea ființei naționale și pentru unitatea tuturor românilor într-un stat național.

Născut în 1775 la Becicherecu Mic¹, sat așezat în apropierea Timișoarei, Dimitrie Țichindeal s-a pus în slujba neamului sau oprimat. În scurta sa viață (a murit în 1818²), Dimitrie Țichindeal n-a precupețit nici un efort pentru „binele neamului său“, cum însuși mărturisește într-o scrisoare adresată episcopului Samuil Vulcan³.

Uitat de urmași⁴, Țichindeal avea să reintre în atenția posterității peste mai bine de un secol, în 1932, când, la inițiativa lui Sever Bocu și a conducerii primăriei orașului Timișoara, figura marelui luptător pentru drepturile politice ale românilor bănățeni își va primi locul ce i se cuvine în galeria marilor bărbați ai poporului român. În 1932, la 4 decembrie, la Becicherecu Mic a fost dezvelit monumentul ridicat în cinstea lui Dimitrie Țichindeal.

Ne propunem aici să redăm aspectele cele mai semnificative care se referă la înălțarea acestui monument și la manifestările sărbătorești organizate cu prilejul dezvelirii monumentului de la Becicherecu Mic, eveniment care a suscitat un viu interes în rîndul opiniei publice interbelice. Menționăm faptul că acest eveniment nu a fost consemnat în istoriografie pînă acum de nici un istoric sau filolog care au scris studii, articole sau monografiile referitoare la Dimitrie Țichindeal⁵.

În primăvara anului 1932, Sever Bocu, însoțit de cîțiva membri ai conducerii primăriei din Timișoara, a făcut o vizită în comuna unde s-a născut Dimitrie Țichindeal cu scopul de a descoperi locul unde acesta a fost înmormîntat, dar, după îndelungi căutări, s-a constatat că acest loc nu se mai cunoaște. S-a luat hotărîrea să se ridice un monument închinat marelui luptător pentru emanciparea națională și culturală a românilor bănățeni și, cu prilejul dezvelirii monumentului, să se organizeze o mare serbare populară la Becicherecu Mic⁶.

Apelul adresat de inițiatorii acestei serbări⁷ a stîrnit un larg ecou în rîndurile tineretului universitar, intelc-

tualității și țărănimii. În textul adresei Secției București a Cercului Academic Român către Comitetul Organizatoric al serbărilor prilejuite de ridicarea monumentului lui Dimitrie Țichindeal se arată: „Secția București a Cercului Academic Bănățean salută cu entuziasm impresionanta inițiativă luată de bănățeni în vederea ridicării unui monument închinat marelui dascăl al neamului și luptător din Banat pentru emanciparea românilor... și pentru renașterea națională, Dimitrie Țichindeal“⁸.

Alături de studenții bănățeni din centrul universitar București au trimis scrisori Comitetului Organizatoric din Timișoara și studenții originari din Banat care studiau în centrele universitare Cluj, Iași, Timișoara, subliniindu-se importanța evenimentului ce urma să aibă loc la Becicherecu Mic⁹.

În scrisoarea studenților timișoreni se arată: „Studențimea bănățeană de la Politehnica din Timișoara se asociază cu sincer entuziasm la frumoasa acțiune întreprinsă în vederea pelerinajului la mormîntul lui Dimitrie Țichindeal. Ne simțim datori a participa în număr cît mai mare la locul de odihnă al marelui dascăl bănățean, pentru ca [...] să aducem prinosul nostru de recunoștință memoriei aceluia care și-a săpat cu slove adînci numele în sufletul provinciei sale, lui Dimitrie Țichindeal“¹⁰.

În toamna anului 1932, Sever Bocu a făcut o nouă vizită la Becicherecu Mic pentru a stabili împreună cu conducerea primăriei comunei locul unde urma să fie ridicat monumentul. S-a stabilit ca acesta să fie înălțat în apropierea centrului comunei, pe șoseaua principală, la intersecția a trei străzi¹¹.

⁸ Liviu Jurcescu, *Tineretul universitar al Banatului îmbrățișează cu entuziasm inițiativa pelerinajului la mormîntul lui Dimitrie Țichindeal*, în „Vestul“, Timișoara, nr. 657 din 29 octombrie 1932, p. 1—4.

⁹ * * *, *Pro Țichindeal*, în „Vestul“, Timișoara, nr. 666 din 10 noiembrie 1932, p. 1.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹ Iuliu Vuia, *Școalele românești bănățene în secolul al XVIII-lea*, Orăștie, 1896, p. 136 (vezi și Iosif Vulcan, *Dimitrie Țichindeal. Date noi despre viața și activitatea lui*, București, 1893).

² Dan Mihail, *Cînd a murit Dimitrie Țichindeal?*, în „Studia Universitarum Babeș-Bolyai“, tom III, nr. 6, fasc. 1, Cluj, 1958, p. 184.

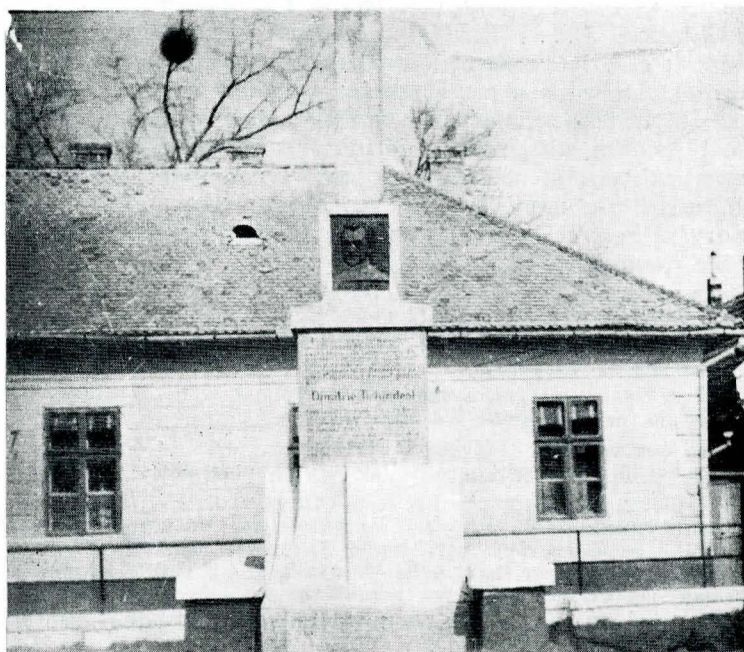
³ Iosif Vulcan, *op. cit.*, p. 78, corespondența lui Dimitrie Țichindeal cu Samuil Vulcan, scrisoarea a VI-a.

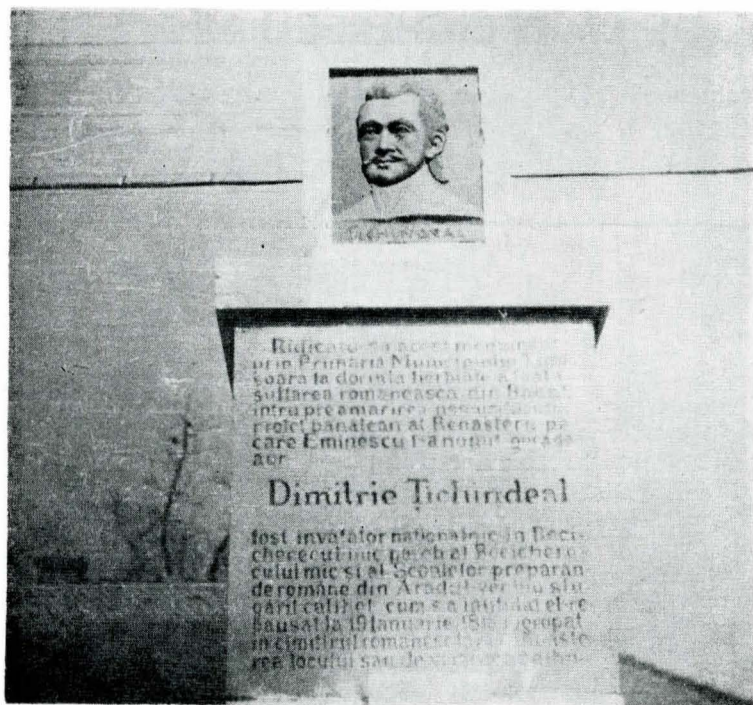
⁴ Doar Ion Heliade Rădulescu (în 1838 receditează *Fabulele*), V.A. Urechia (*Despre fabule în genere și în special despre Țichindeal*, București, 1866), Iosif Vulcan, *op. cit.*, Mihai Eminescu (care în *Epigonii* îl numește pe Țichindeal „gură de aur“) se vor mai ocupa de personalitatea marelui luptător pentru drepturile politice ale românilor.

⁵ Virgil Vintilescu, *Dimitrie Țichindeal*. Editura Facla, Timișoara, 1965; Ion B. Mureșianu, *Dimitrie Țichindeal (1775—1818)*, în „Mitropolia Banatului“, nr. 10—12/1975, Timișoara, p. 623—654; I. D. Suciuc, *Luministul Dimitrie Țichindeal*, în „Revista de Istorie“, nr. 8/1975, tom 28, p. 1253—1258.

⁶ * * * *În căutarea mormîntului lui Dimitrie Țichindeal*, în „Vestul“, Timișoara, nr. 537 din 28 mai 1932, p. 1.

⁷ Liviu Jurcescu, *Mormîntul de la Becicherecu*, în „Vestul“, Timișoara, nr. 539 din 31 mai 1932, p. 1.

La 12 noiembrie, Asociația corurilor și fanfarelor române din Banat anunța programul serbărilor dedicate memoriei lui Dimitrie Țichindeal, program semnat de Tiberiu Brediceanu, președinte de onoare, profesorul Iosif Velceanu, președinte, și Filaret Barbu, secretar general¹². Câteva zile mai târziu era definitivat și programul desfășurării serbărilor de la Becicherecu Mic. Cu acest prilej, Sever Bocu sublinia faptul că această serbare are o importanță deosebită, constituind un eveniment național¹³.

La serbarea de la Becicherecu Mic, care urma să se țină la 4 decembrie¹⁴, își anunțaseră participarea corurile de bărbați din Timișoara, Reșița, Lugoj, Comloșu Mare, Sînnicolau Mare, Caransebeș, Foeni, Fibiș, Moșnița ș.a., corurile mixte din Timișoara („Doina Banatului“), Arad, Lipova, Chizătău, Pesac, Igrîș ș.a. și fanfarele din Timișoara, Vărădia, Comloșu Mare, Igrîș, Chizătău, Cerneteaz, Vermeș, Denta etc.¹⁵.

Ziarul timișorean „Vestul“ din 4 decembrie 1932 publica, pe prima pagină, articole care reliefau sărbătoarea de la Becicherecu Mic¹⁶. Profesorul Traian Topliceanu evidenția în articolul său aportul lui Dimitrie Țichindeal la dezvoltarea culturii românești și la lupta dusă pentru emanciparea politică a românilor bănățeni: „În clipa aceasta gândul ni se îndreaptă spre uriașa muncă a lungii galerii de înaintași, care, înfrățiti în zăbucium și idealuri, au plămădit temelia culturii românești. Între acești înaintași apare modest și cu prestanță Dimitrie Țichindeal [...] Problema culturii românești a fost pentru el o măreață problemă de conștiință, pentru a cărei rezolvare n-a cruțat nici un mijloc de activitate. Și tocmai activitatea lui este motivul care ne îndreptățește să-l socotim un vrednic deținător al gândurilor de progres cultural și social al neamului românesc [...] Țichindeal n-a urmărit decât un singur scop: trezirea poporului român la o viață nouă, demnă de măreața origine romană“¹⁷.

¹² * * *, *Pro Țichindeal*, în „Vestul“, an III, Timișoara, nr. 668 din 12 noiembrie, 1932, p. 1.

¹³ * * * *Fixarea programului serbărilor Țichindeal*, în „Vestul“ an III, Timișoara, nr. 676 din 23 noiembrie 1932, p. 1.

¹⁴ Vezi programul serbării în anexă.

¹⁵ „Vestul“, an III, Timișoara, nr. 681 din 9 noiembrie 1932, p. 1.

¹⁶ Pe prima pagină apărea cu majuscule titlul: *Osana! Banatul aduce prinos de admirație și recunoștință la Becicherecu Mic marelui profet și apostol al renașterii Banatului Dimitrie Țichindeal*. Articolele *In memoriam*, semnat de Sever Bocu, și *Sărbătoarea de la 4 decembrie*, semnat de Traian Topliceanu, completau această pagină.

¹⁷ Traian Topliceanu, *art. cit.*, în „Vestul“, an III, Timișoara, nr. 685 din 4 decembrie 1932, pl. 1.

În ziua de 4 decembrie 1932, la Becicherecu Mic peste 15 000 de oameni au venit să participe la serbările organizate cu prilejul dezvelirii monumentului ridicat lui Dimitrie Țichindeal¹⁸.

După oficierea slujbei religioase, la orele 11, masa participanților s-a îndreptat spre cimitirul satului unde sătenii au ridicat un modest monument marelui înaintaș pe care sînt gravate următoarele cuvinte: „În acest cimitir odihnește nemuritorul fiu al acestei comune și al națiunii românești — Dimitrie Țichindeal — înmormintat la 19 ianuarie 1818. Crucea aceasta a fost ridicată prin urmașii plini de mîndrie și recunoștință față de marele străbun Țichindeal“.

De la cimitir, participanții s-au îndreptat spre locul unde era amplasat monumentul¹⁹. Presa timișoreană scria: „[...] noi și noi fanfare, alte și alte coruri se adăugau convoiului înșiruit pe drumurile ce duceau la monument [...] Pretutindeni filziiau steagurile, ghirlandele de stegulețe aranjate într-un fastuos decor“²⁰. În jurul monumentului „tribune imense, cu trepte de ființe omenesti, un întreg popor de steaguri ale tuturor societăților corale și fanfarelor, se legănau în entuziasmul general“²¹.

Imagini înfățișînd monumentul ridicat în 1932 la Becicherecu Mic, în memoria cărturarului iluminist Dimitrie Țichindeal

Pe monumentul din piatră s-a încrustat basorelieful reprezentînd chipul lui Dimitrie Țichindeal. Basorelieful a fost executat în bronz de către sculptorul Sipos. Sub basorelief stă scris: „Ridicatu-s-a acest monument prin Primăria orașului Timișoara întru preamărirea nemuritorului profet bănățean pe care Eminescu l-a numit „gură de aur“ — Dimitrie Țichindeal, fost „învățător naționalnic“ în Becicherecu Mic și al Școlilor preparande din Arad“. Pe partea laterală dreaptă a monumentului se află săpat în piatră unul dintre cele mai semnificative pasaje ale învățăturilor fabulelor lui Dimitrie Țichindeal care a constituit crezul său politic: „Mintea! Mărită nație daco-românească în Banat, în Țara Românească, în Moldova, în Ardeal. Mintea! Cînd te vei lumina cu învățătura cu luminatele fapte bune te vei uni, mai aleasă nație nu va fi pe pământ înaintea ta“²². Pe partea laterală stîngă se află două dintre cele mai

¹⁸ * * *, *Apoteoza lui Dimitrie Țichindeal*, în „Vestul“, an III, Timișoara, nr. 686 din 6 decembrie 1932, pl. 1.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Vezi și Dimitrie Țichindeal, *Fabule și moralnice învățături*, ed. Virgil Vintilescu, Editura Facla, Timișoara, 1975, p. 135.

semnificative afirmații făcute de Țichindeal în corespondența sa cu episcopul Samuil Vulcan, afirmații care sînt definitorii pentru activitatea desfășurată de Dimitrie Țichindeal: „**Deși el (clerul sîrbesc n.n.) oțel, și eu voi fi cremene!**”²³ și: „**Ce n-aș îndrăzni eu pentru binele neamului meu!**”²⁴.

Monumentul a fost dezvelit de Sever Bocu în prezența unei numeroase asistențe. În fața monumentului și a mulțimii adunate la Becicherecu Mic au luat cuvîntul numeroși vorbitori: fruntași politici (Sever Bocu, Avram Imbroane, Aurel Leucuția), reprezentanți ai instituțiilor de cultură (Emanuil Bucuța, secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice, Victor Blașianu, rectorul Școlii Politehnice din Timișoara, Ion Montani, delegatul Sindicatului Presei române din Ardeal și Banat etc.), reprezentanți ai studențimii (Ion Matei în numele studenților bănățeni din București, Aurel Bugariu în numele studenților bănățeni de la Iași etc.)²⁵.

În cuvîntările rostite, toți vorbitorii au arătat importanța aportului lui Dimitrie Țichindeal la rededeptarea națională și culturală a românilor bănățeni și locul pe care-l ocupă în galeria marilor înaintași ai neamului românesc. Redăm în continuare doar cîteva spicuiuri din trei cuvîntări care ni s-au părut mai semnificative. În discursul rostit, Aurel Leucuția releva faptul că Țichindeal este „[...] unul din marii precursori bănățeni (ai rededeptării naționale n.n.) acela, care cu darul scrișului, dar mai ales cu tăria sufletului de „cremene“ a luptat pentru cauza neamului său [...] Luminat prin învățătura sa, înzestrat prin talentul său și insuflețit prin elanul său, el a luptat pentru desrobirea neamului românesc [...] Calea indicată de el a fost urmată de toți luptătorii de mai tîrziu [...] Acest monument este un simbol”²⁶. La rîndul său, Avram Imbroane, luînd cuvîntul în numele „Asociației Culturale din Banat”, arăta că: „Țichindeal face parte din pleiada de luptători ai neamului românesc din acel timp: Petru Maior, Gheorghe Șincai, Samuil Micu, C. D. Loga, Paul Iorgovici, Moise Nicoară”²⁷. În continuare, vorbitorul a relevat importanța luptei pentru rededeptare națională desfășurată de Dimitrie Țichindeal, subliniind faptul că „[...] datorită lui și a celorlalți luptători pentru binele neamului [...] am ajuns noi cei de astăzi să stăm liberi și uniți [...]”²⁸. Emanuil Bucuța, luînd cuvîntul în numele Ministerului Instrucțiunii Publice, spunea: „Aduc un cuvînt mișcat pentru bănățeanul și marele român Dimitrie Țichindeal. Drumuri întregi de steaguri se încrucișează spre acest

monument. Țara întreagă s-a înfățișat azi la această graniță, țara pe care el o visa [...]”²⁹.

Pe adresa organizatorilor acestei serbări au fost trimise numeroase telegrame din partea Academiei Române, care a fost reprezentată de profesorul Bogdan Duică, din partea Adunării Deputaților, a Ministerului Instrucțiunii Publice, din partea unor intelectuali și fruntași politici³⁰. Dimitrie Gusti, ministrul Instrucțiunii Publice, în telegrama trimisă sublinia faptul că Țichindeal a fost „[...] începător al cărturării românești din Banat [...]”³¹.

Evenimentul petrecut cu o jumătate de veac în urmă a avut drept scop readucerea la lumină a figurii unuia dintre luptătorii pentru emanciparea națională și culturală a românilor. Modestul monument de piatră de la Becicherecu Mic reprezintă omagiul adus de posteritate aceluia care, prin activitatea neobosită pe care a desfășurat-o, a contribuit la ridicarea culturală a neamului său și la rededeptarea națională a românilor bănățeni. După 210 ani de la nașterea lui Dimitrie Țichindeal, figura și faptele sale au rămas vii în memoria posterității. Manifestările din 4 decembrie 1932 de la Becicherecu Mic reprezintă unul dintre cele mai semnificative momente din activitatea de valorificare a moștenirii noastre culturale.

²⁹ Cuvîntarea dr. Emanoil Bucuța în „Vestul”, an III, Timișoara, nr. 686 din 6 decembrie 1932, p. 1.

³⁰ „Vestul”, an III, Timișoara, nr. 683 din 1 decembrie 1932, p. 1; nr. 685 din 4 decembrie 1932, p. 4; nr. 686 din 6 decembrie 1932, p. 4.

³¹ Telegrama trimisă de Dimitrie Gusti, în „Vestul”, an. III, Timișoara, nr. 685 din 4 decembrie 1932, p. 4.

ANEXĂ

PROGRAMUL SERBĂRILOR DE LA BECICHERECU MIC

I. Sosirea și plecarea oaspeților:

1. Serbările se vor desfășura duminică 4 decembrie 1932 între orele 8—14 în comuna Becicherecu Mic.
2. Din gara Timișoara vor pleca trenuri speciale pînă la Becicherecu Mic.

II. Programa:

1. La orele 8 se va celebra în biserica din Becicherecu Mic sfînta liturghie de către episcopul Grigore Comșa. Răspunsurile se vor da de Societatea corală „Speranța” din Timișoara sub conducerea lui C. Ioanovici.
2. După liturghie va porni „procesiunea” spre cimitir
3. Din cimitir convoiul va porni spre piața unde este ridicat monumentul.
4. Sfînțirea monumentului o va săvîrși ep. Gr. Comșa. Răspunsurile se vor da de către „Corul Catedral” din Caransebeș. „Corurile mixte” — dirijate de Filaret Barbu.
În incheiere se va cînta „Pui de lei”.

IOSIF VELCEANU,
in Pro Țichindeal, în „Vestul”, an III,
Timișoara, nr. 679 din 26 noiembrie 1932,
p. 1.

²³ Vezi și Iosif Vulcan, *op. cit.*, p. 90.

²⁴ Ibidem, p. 78.

²⁵ Vezi cuvîntările în „Vestul”, an III, Timișoara, nr. 685 din 4 decembrie 1932, p. 1—4, nr. 686 din 6 decembrie 1932, p. 1; nr. 690 din 11 decembrie 1932, p. 1; nr. 691 din 13 decembrie 1932, p. 1; 692 din 14 decembrie 1932, p. 1.

²⁶ Cuvîntarea dr. Aurel Leucuția, în „Vestul”, an III, Timișoara, nr. 691 din 13 decembrie 1932, p. 1.

²⁷ Cuvîntarea dr. Avram Imbroane, în „Vestul”, an III, Timișoara, nr. 692 din 14 decembrie 1932, p. 1—2.

²⁸ Ibidem.